

Průběžná zpráva z Výsledkové evaluace přínosů evropských fondů na regionální úrovni, úkol 5 a 6

Olomoucký kraj – Manažerské
shrnutí

Leden 2022

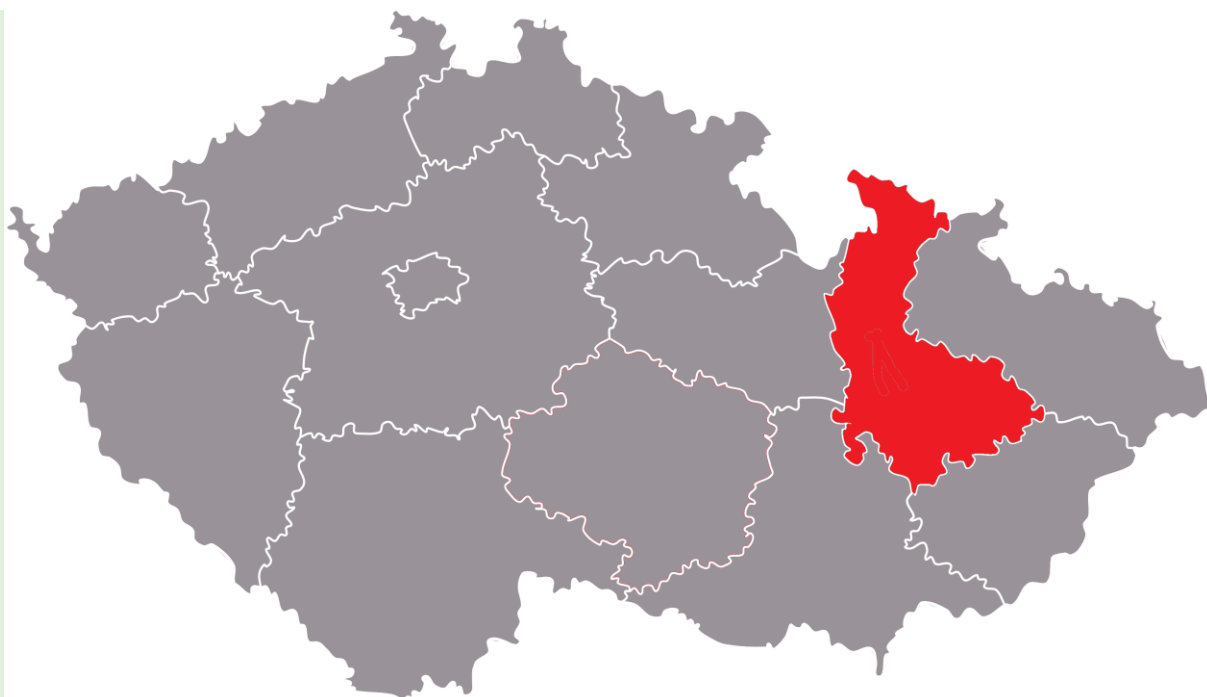
Dodavatel:

Ernst & Young, s.r.o.

Na Florenci 2116/15

110 00 Praha 1 – Nové Město

IČ: 26705338

EVROPSKÁ UNIE
Fond soudržnosti
Operační program Technická pomoc

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Manažerské shrnutí

Fondy EU v Olomouckém kraji výrazně pomohly s obnovou národních kulturních památek a k rozvoji vědecko-výzkumného potenciálu Olomoucké univerzity. Relativně méně prostředků ale směřovalo do strukturálně postižených regionů, jaký jsou například Jesenicko a Konicko

V Olomouckém kraji existují výrazné rozdíly jak v čerpání, tak ve strategickém uchopení rozvoje jednotlivých regionů. Kraj se snažil vyrovnat především rozdíly v životní úrovni v severní části území. Při strategickém plánování byly v porovnání se severní částí ale opomenuty vnitřní periferie kraje, včetně Konicka, kde jsme realizovali případovou studii a kam směřovalo minimum fondů EU.

Olomoucký kraj je vnitřně diferencovaný a potřeby/problémy v severně lokalizovaných správních obvodech obcí Jeseník a Šumperk mají zcela odlišný charakter (emigrace, vzdělanost, nezaměstnanost) od výzev, kterým čelí Olomouc a její zázemí. Na podporu těchto regionů měly směřovat v souladu se strategickými materiály kraje významné finanční prostředky. To se podařilo jen částečně, nadprůměrně se podařilo projekty nasměřovat na Šumpersko, zatímco Jesenicko patřilo spolu s Konickem mezi nejméně podpořené regiony v Olomouckém kraji.

Výrazně EU fondy přispěly v kraji k obnově kulturních památek, kdy se opravila takřka polovina národních kulturních památek nacházejících se v kraji. Nejvýznamnější opravenou stavbou byla dle respondentů bazilika Navštívení Panny Marie na Svatém Kopečku u Olomouce. Zde výrazně pomohl nástroj ITI, díky kterému se tyto priority dostaly do strategie rozvoje území a podařilo se je zrealizovat. Fondy také výrazně přispěly k nárůstu počtu vědecko-výzkumných pracovníků v kraji, zejména ve spojitosti s místní univerzitou.

Do blíže zkoumaného ORP Konice směřovaly projekty za více než 120 mil. Kč, z toho nejvíce projektů do oblasti vzdělávání a sociálních služeb. I tak bylo ale území podpořeno relativně nejméně v celém kraji, kdy o něco větší ORP Lipník nad Bečvou čerpalo 5x více prostředků v přepočtu na obyvatele. Vedením města Konice bylo malé čerpání EU fondů v území vysvětlováno velikostí území, kdy jako menší ORP má Konicko menší možnosti a menší možnost ovlivnit tok finančních prostředků v kraji. Problémy byly vnímány také v administrativní zátěži a konkrétním nastavením výzev, které obcím neumožnilo realizovat některé připravené projekty.

Za velký přínos byla nicméně na Konicku považována nová komunitní centra v území, která poskytují nejen sociální služby, ale také prostor pro setkávání občanů. Dále menší obce a zástupci MAS vyzdvihovali přínos v rozvoji infrastruktury a veřejných prostranství.

Fondy EU přispívaly k řešení identifikovaných problémů v krajských strategiích, dařilo se v sociálních službách a školství, přetrvávají potřeby ve zdravotnictví nebo na trhu práce

Snahou kraje bylo podle strategických materiálů vyrovnat rozdíly mezi severní a jižní částí kraje, a to v oblasti zaměstnanosti, životního prostředí a infrastruktury veřejných služeb. Fondy EU v některých případech přispěly průkazně k řešení potřeb, někde se vliv realizovaných projektů na posun v socioekonomických ukazatelích a v řešení potřeb tolik neprojevil.

Kraj má relativně vyšší průměrnou hodnotu nezaměstnanosti (3 % jej řadí na deváté místo mezi kraji). Dochází zde také k v posledních letech k úbytku obyvatel, a to zejména z důvodu migrace. V důsledku záporného migračního salda výrazně stárne obyvatelstvo, což může v budoucnu způsobit ekonomické a sociální problémy. Koncentrace obyvatel je prostorově výrazně nerovnoměrná a vykazuje severojižní gradient, kdy na jihu jsou soustředěna největší města kraje, a směrem na sever hustota osídlení klesá.

To reflektují i strategické potřeby, které často hovoří o rozvoji strukturálně postižených území, konkrétně Šumperska a Jesenicka.

V Olomouckém kraji je velký důraz kladen na snížení vyšší míry nezaměstnanosti v porovnání s ostatními kraji, a potřeby související se zlepšováním životního prostředí, zejména zvyšování kvality ovzduší v jižní části kraje a snižování vysoké produkce komunálního odpadu. Kraj definoval své potřeby také v oblasti pokrytí území nezbytnou infrastrukturou veřejných služeb (kapacity mateřských a základních škol, zdravotnická zařízení, sociální služby), a dokončení systému integrované dopravy.

POTŘEBY KRAJE, KTERÉ SE DAŘILO ŘEŠIT

Finanční prostředky z fondů EU přispěly k řešení problémů zejména v oblasti dopravy, revitalizace památek a kulturního dědictví, vzdělávání a sociálních služeb.

Nově postaveno, zrekonstruováno nebo modernizováno bylo 123 km silnic.

To sice tvoří jen 2 % z celkové délky 6 tisíc km silniční sítě v kraji, ale vedení kraje považuje příspěvek fondů k silniční infrastruktuře za důležitý.

V oblasti dopravy dále došlo k plné integraci veřejné hromadné dopravy, vzniklo 257 nových parkovacích míst pro automobily a 460 parkovacích míst pro jízdní kola. Opraveno nebo vybudováno bylo 10 cyklostezek.

Více než 48 tisíc dětí má přístup ke kvalitnějšímu vzdělávání.

To jsou téměř dvě třetiny ze 76 tisíc dětí navštěvujících MŠ a ZŠ v kraji.

Kapacita vzdělávacích zařízení je nyní dostatečná. V rámci zvyšování kvality vzdělávání bylo podpořeno 203 vzdělávacích zařízení. Kromě toho došlo ke zlepšení infrastruktury pro vzdělávání, např. skrze výstavbu nových učeben a pořízení nového vybavení.

V oblasti sociálních služeb vzniklo 5 sociálních podniků, 136 sociálních bytů a bylo podpořeno 70 zázemí pro sociální služby.

Přesto jsou výsledky analýzy dopadu aktivit na index sociálního vyloučení v kraji neprůkazné.

V sociálních službách dále probíhá transformace institucionalizované péče a kraj spolupracuje s řadou poskytovatelů sociálních služeb a realizuje střednědobé koncepce rozvoje. Důraz byl kladen na sociální integraci žáků ve vzdělávání, kdy více než 3 tisíce žáků bylo podpořeno v 519 projektech ve výši 362 mil. Kč. Podpořených dětí, žáků a studentů Romů bylo v projektech 758.

I přesto tyto potřeby přetrvávají i do dalšího období, minimálně z důvodu přirozené nutné obnovy kapacit, které zastarávají.

POTŘEBY KRAJE, KTERÉ SE DAŘILO ŘEŠIT POUZE ČÁSTEČNĚ

Kraj se i na konci programového období stále potýkal s úbytkem obyvatel, i když v posledních letech se mírně snížila úroveň migrace. Vzhledem ke komplexnosti důvodů souvisejících s migrací obyvatel je určení konkrétního vlivu EU fondů na tento aspekt obtížný.

I v následujícím období 2020-2027 si kraj stanovil potřeby v oblasti trhu práce, digitalizace a vybavení ICT technologiemi, zdravotnictví a životního prostředí, kde fondy EU nepřispěly k tak výraznému posunu. Tyto definované potřeby úzce navazují na Strategii 2015-2020.

Potřeby v oblasti trhu práce byly částečně řešeny tvorbou 28 076 nových pracovních míst, či podporou aktivní politiky zaměstnanosti, v níž bylo podpořeno 2 173 nezaměstnaných účastníků

Problematická zůstává otázka zaměstnanosti zejména v některých částech Jesenicka a Přerovska.

Připojení k vysokorychlostnímu internetu bylo řešeno postupným zvyšováním podílu připojených domácností, jejichž počet se od roku 2014 zvýšil téměř o 14 %.

Z ostatních veřejných služeb se nepodařilo posunout oblast zdravotních služeb, které nebyla podle vedení kraje věnována dostatečná pozornost. V budoucnu by se kraj chtěl zaměřit především na podporu integrovaného záchranného systému.

Skrze projekty zaměřené na životní prostředí se v období od roku 2014 například snížila spotřeba energie u více než 3 tisíc domácností, byly vytvořeny protipovodňové plány pro 33 obcí a zlepšila se kvalita vody pro více než 8 tisíc

obyvatel

V oblasti životního prostředí ale vedení kraje spatřuje větší potenciál pro nadcházející programové období, jelikož bude čelit výzvám spojeným se změnou klimatu a nakládáním s odpady.

PŘEHLED ČERPÁNÍ V OLOMOUCKÉM KRAJI PODLE OPERAČNÍCH PROGRAMŮ

V přepočtu proplacených finančních prostředků na 1 obyvatele je Olomoucký kraj v lednu 2022 třetím nejvíce podpořeným krajem s 50 tis. Kč. Nejvíce prostředků v přepočtu na obyvatele směřovalo do ORP Olomouc, Přerova a Lipníku nad Bečvou.

Na toto umístění Olomouckého kraje měl vliv především projekt stavby D1 Přerov – Lipník nad Bečvou, ale také vysoké čerpání v porovnání s ostatními kraji v OP ŽP, OP PIK a OP VVV. Celkově bylo v kraji doposud čerpáno 32 mld. Kč. Nejvíce prostředků z evropských fondů bylo k 1. 6. 2021 čerpáno přes Integrovaný regionální operační program a Operační program Inovace pro Konkurenceschopnost. Významná finanční podpora do kraje ještě směřovala přes Operační program Doprava, i díky dostavbě dálnice D1. Ostatní operační programy byly při realizaci projektů v kraji méně početně zastoupeny

	Celková výše čerpání	Čerpání na 1 obyvatele	Pořadí kraje¹
OP PIK	8 mld. Kč	11 tis. Kč	3. místo
IROP	8 mld. Kč	10 tis. Kč	4. místo
OP D	6 mld. Kč	9 tis. Kč	6. místo
OP ŽP	5 mld. Kč	7 tis. Kč	2. místo
OP VVV	2 mld. Kč	5 tis. Kč	3. místo
OP Z	1,6 mld. Kč	4 tis. Kč	6. místo

PŘEHLED ČERPÁNÍ V OLOMOUCKÉM KRAJI PODLE OBCÍ S ROZŠÍŘENOU PŮSOBNOSTÍ

Z pohledu přepočtu čerpání na 1 obyvatele byl nejvíce podpořen správní obvod obce s rozšířenou působností Olomouc. Výrazný podíl krajského města je příznačný pro všechny ostatní kraje, v případě Olomouce činil zhruba 36 %, což je mezi kraji průměrná hodnota. Největšího podílu, okolo 50 %, dosahují kraje Plzeňský, Jihomoravský a Liberecký. Mimo krajského města dosahují nejvyšší podpory přilehlé ORP Přerov a Lipník nad Bečvou, profitující nejen z blízkosti krajského města, ale také díky dostavbě dálnice D1 v úseku Přerov – Lipník nad Bečvou. Mezi nejvíce podpořené ORP kraje patří i ORP Mohelnice, kde byl významným zdrojem prostředků OP PIK.

¹ Pořadí kraje v porovnání s ostatními kraji z pohledu výše čerpání v přepočtu na 1 obyvatele kraje.

Naopak objem alokovaných prostředků i relativní podíl na 1 obyvatele byl podprůměrný ve správním obvodu měst Jeseník a Konice, strukturálně nejpostiženější ORP území v tomto kraji.

Projekty s územní dimenzí zanechaly na rozvoji kraje viditelnou stopu

Integrované nástroje, především integrované územní investice (ITI), hrály významnou roli pro rozvoj dopravy v kraji a renovaci významných krajských památek. Přes výzvy s některou z forem územní dimenzí bylo v Olomouckém kraji čerpáno 22,6 mld. Kč, tedy 71 % všech prostředků čerpaných v kraji. Největší podíl prostředků výzev s územní dimenzí směřoval do SO ORP Lipník nad Bečvou, Přerov a Zábřeh. Hlavní podpořená témata byla v oblasti dopravy, změny klimatu a výzkumu. Z rozhovorů však vyplynulo, že to, že má výzva územní dimenzi, respondenti ve většině případů vůbec nevnímají.

I přes relativně vysoký podíl těchto nástrojů není pro příjemce rozdíl mezi realizací projektů prostřednictvím individuálních výzev a výzev zaměřených na územní dimenzi včetně integrovaných nástrojů patrný. Více než polovina obcí nevidí v projektech rozdíl. Výraznější vliv na posun kvality života byl vidět v menších obcích, kde byly projekty často realizovány Místními akčními skupinami, žadateli, kteří mají malou šanci uspět v individuálních výzvách.

DOBRÁ A ŠPATNÁ PRAXE PROJEKTŮ CLLD

Využití CLLD (včetně přepočtu na obyvatele) bylo v Olomouckém kraji průměrné. Na druhou stranu CLLD představovalo významný zdroj investičních prostředků pro menší města.

Pozitivně byl hodnocen přínos MAS obcemi, coby další nástroj rozvoje. Jako jedna z hlavních přidaných hodnot MAS vyplynula z terénního šetření podpora formování regionálního povědomí a identity regionů. V této oblasti mají vliv projekty programu rozvoje venkova, které podporují spolkovou a zájmovou činnost v území, a částečně také podpořená komunitní centra. Výhody nástroje CLLD oproti individuálním výzvám byly zmíněny především v souvislosti s malými obcemi a podnikateli.

U projektů realizovaných skrze MAS příjemci negativně hodnotí především malou alokaci, která pro větší projekty není motivující. Respondenti zmiňovali také administrativně zdouhavější proces hodnocení žádostí o dotaci.

PŘÍNOSY NÁSTROJE ITI

Nástroj ITI pomohl nasměrovat významné investice do obnovy významných památek v Olomoucké aglomeraci. Podařilo se tak sanovat památky krajského, ale i evropského významu. Ze 13 národních kulturních památek, které se v Olomouckém kraji nacházejí, jich bylo 6 opraveno díky podpoře fondů EU.

Díky ITI bylo v Olomoucké aglomeraci dosud proinvestováno přes 2,2 mld. Kč, z toho na projekty revitalizace památek mířilo 1,5 mld. Kč, což je v porovnání s ostatními kraji velice atypické. Druhou nejvýznamnější oblastí byla doprava, dále pak oblast vzdělávání. Naopak příliš se nepodařilo realizovat projekty na podporu zaměstnanosti.

V mnoha případech se podařilo využít jednu z hlavních výhod nástroje ITI, a to realizací na sebe navazujících projektů k dosažení synergií. Vedení ITI tento aspekt nástroje zmiňovalo jako důležitý.

PAMÁTKY	DOPRAVA
<ul style="list-style-type: none"> ▶ Za posledních 7 let došlo k velké změně. Projekty na obnovu památek by se dle vedení kraje bez fondů EU nestaly a představovaly velký počín v území. ▶ Opravena byla například Olomoucká radnice, hrad Štemberk, areál baziliky Navštívení Panny Marie na Svatém Kopečku u Olomouce, či hrad Helfštýn, který získal dvě nominace na stavbu roku v kategorii rekonstrukce. ▶ Podařilo se oslovit také soukromé majitele památkových nemovitostí a opravit některé jejich budovy, včetně muzeí. 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ V Olomoucké aglomeraci jsou z minulého období dokončeny velké infrastrukturní dopravní projekty. ▶ Přímo v Olomouci byly realizovány převážně investice související s tramvajovou dopravou, kdy se dokupovaly vozy, posilovaly a modernizovaly tratě i měnírny. ▶ Bylo také vybudováno nebo opraveno 10 cyklostezek, mimo jiné v Mohelnici, Uničově a Litovli, ale i v menších obcích jako je Červenka.

Podíl projektů v Olomouci a okolí vychází zhruba na 1/3 a 2/3 a projekty tak směřovaly nejen do jádra území, ale z velké části také do jeho funkčního zázemí. To je poměrně atypické a je to způsobeno výskytem několika větších měst, která jsou do ITI zapojena. Podíl čerpání Olomouce je menší než například v Brně, kde je v aglomeraci pouze jedno velké město (v případě Brna byl podíl čerpání mimo město přibližně 25 %). Za tímto úspěchem je také snaha vedení ITI rozprostřít projekty a pokrýt poptávku celého území.

Krajská zpráva byla zpracována na základě kombinace datových analýz a hloubkového terénního šetření

Zpracování zprávy za Olomoucký kraj bylo provedeno na datech z monitorovacího systému MS2014+ platných k 1. 6. 2021. Výstupy byly vypracovány z podkladů zpracovaných na základě kvantitativních i kvalitativních metod výzkumu.

Na zprávě jsme pracovali v období mezi červnem a listopadem 2021. Zpracovali jsme data z monitorovacího systému, která jsme podrobili hlubší analýze, včetně posouzení čistého účinku fondů EU na základě posouzení posunu vybraných socioekonomických ukazatelů. Tuto kvantitativní analýzu jsme doplnili robustním kvalitativním terénním šetřením, především na Konicku v případové studii. Provedli jsme desítky rozhovorů s významnými stakeholdery kraje a Konicka, dotazníkové šetření na úrovni obcí a občanů regionu Konicka a fokusní skupiny se zástupci podpořených školských zařízení a zástupci MAS. Evaluace potrvá do října 2023 a v následující fázi budou vyhotoveny zprávy za kraje Královéhradecký, Liberecký, Středočeský a Jihomoravský.